ख्याते २द्रव्यभेदे । "क्रियां कुर्य्यात् भिषक् पश्चाच्छालितण्डुलकण्डनैः" सुश्रु० । "अथ पत्नीं तण्डुलकण्डनप्रदिग्धगात्रीम्" सुश्रु० ।

कण्डनी स्त्री कण्ड्यतेऽनेन कडि-करणे ल्युट् ।१मूसले२उदूखले च "कण्डनी चोदकुम्भश्च बध्यते यास्तु वाहयन्" मनुः

कण्डरा स्त्री कडि-अरन् । १महास्नायौ महानाड्यां हेमच० तासां विवृतिः भावप्रका० यथा "महत्यः स्नायवः प्रोक्ताः कण्डरास्तासु षोडश । प्रसारणाकुञ्चनयोर्द्वे द्वे तासां प्रयोजनम् । चतस्रोहस्तयोस्तासां तावत्यः पादयोः स्मृताः । ग्रीवायामपि तावत्यस्तावत्यः पृष्ठसङ्गताः" । तत्र पादहस्तगतानां कण्डराणां नखाः प्ररोहाः, ग्रीवानिबन्धनानामधोभागगतानां प्ररोहो मेढ्रः, पृष्ठनिबन्धानां प्ररोहो नितम्बमूर्द्धरुवक्षस्तनपिण्डाः" । "पार्ष्णिप्रत्यङ्गुलीनां तु कण्डरा याऽनिलार्द्दिता" "तलं प्रत्यङ्गुलीनां तु कण्डरा बाहुपृष्ठतः" इति च सुश्रुतः ।

कण्डरीक पु० सप्तजातिस्मरमध्ये विप्रभेदे तेषां पूर्वजन्मवृत्तान्तसहिता कथा हरिवंशे दर्शिता यथा "मृगाम्बस्य चरितं कण्डरीकस्य चैवहि" इत्युपक्रम्य ।

"वाग्दुष्टः क्रोधनो हिंस्रः पिशुनः कविरेव च । सूक्ष्मः पितृवर्त्ती च नामभिः कर्म्मभिस्तथा । कौशिकस्य सुतास्तात विप्रा गर्गस्य भारत ! । पितर्युपरते सर्व्वे व्रतवन्तस्तदाऽभवन् । नियोगात्ते गुरोस्तस्य गां दोग्ध्रीं समकालयन् । समानवत्सां कपिलां सर्व्वे न्यायागतां तदा । तेषां पथि क्षुधार्त्तानां बाल्यान्मोहाच्च भारत ! । क्रूरा बुद्धिः समभवत्तां गां वै हिंसितुं तदा । तान् कविः सूक्ष्मश्चैवा वोचतां नेति वै तदा । न चाशक्यन्त ताभ्यां ते तदा वारयितुं द्विजाः । पितृवर्त्ती तु यस्तेषां नित्यं श्रद्धान्वितो द्विजः । स सर्व्वानब्रवीद्भ्रातॄन् कोपाद्धर्म्मे समाहितः । यद्यवश्यं प्रहन्तव्यं पितृनद्दिश्य साध्विमाम् । प्रकुर्व्वीमहि गां सम्यक् सर्व्वे एव समाहिताः । एवमेषाऽपि गौर्द्धर्मं प्राप्स्यते नात्र संशयः । पितृनस्यर्च्य धर्मेण नाधर्मो नो भविष्यति । तथेत्युक्त्वा तु ते सर्व्वे प्रोक्षयित्वा च गान्ततः । पितृभ्यः कल्पयित्वैनामुपायुञ्जन्त भारत ! । उपयुज्य च गां सर्व्वे गुरोस्तस्य न्यवेदयन् । शार्द्दूलेन हता धेनुर्वत्सोऽयं प्रतिगृह्यताम् । आर्ज्जवात् स तु वत्सं तं प्रतिजग्राह वै द्विजः । मिथ्योपचर्य्य ते तन्तु गुरुमन्वायतो द्विजाः । कालेन समयुज्यन्त सर्व्व एवायुषः क्षये । ते वै क्रूरतया हिंसा अनार्य्यत्वात्गुरौ तथा । उभया हिंसाविहाराच्च सप्ताजायन्त सोदराः । लुब्धकस्यात्मजास्तात । बलवन्तो मनीषिणः । पितृनभ्यर्च्य धर्मेण प्रोक्षयित्वा च गान्तदा । स्मृतिप्रत्यवमर्शश्च तेषां जात्यन्तरेऽभवत् । जाता व्याधा दशार्णेषु सप्त धर्मविचक्षणाः । स्वधर्मनिरताः सर्व्वे लोभाद्यतविवर्ज्जिताः । तावन्मात्रं प्रकुर्व्वन्ति यावता प्राणधारणम् । शेषं ध्यानपराः कालमनुध्यायन्ति कर्म तत् । नामधेयानि चाप्येषामिमान्यासन् विशाम्पते ! । निर्वैरो निर्द्धृतिः क्षान्तो निर्मन्युः क्षतिरेव च । वैधसो मातृवर्त्ती च व्याधाः परमधार्म्मिकाः । तैरेवमुषितैस्तात हिंसाधर्मपरैः सदा । माता च पूजिता दृष्टा पिता च परितोषितः । यदा माता पिता चैव संयुक्तौ कालधर्मणा । तदा धनूंषि ते त्यक्त्वा वने प्राणानवाप्नुजन् । शुभेन कर्म्मणा तेन जाता जातिस्मरा मृगाः । त्रासात्तुत्पाद्य संविग्ना रम्ये कालञ्जरे गिरौ । उन्मुखो नित्यवित्रस्तः स्वकर्म्मणि विलोचनः । परिष्ठितो घस्मरो नादी नामतस्ते ऽभवन्मृगाः । तमेवार्थमनुध्यान्तो जातिस्मरणसम्भवम् । आसन् वनेचरा दान्ता निर्द्वन्द्वा निष्परिग्रहाः । ते सर्व्वे शुभकर्म्माणः सधर्म्माणो वनेचराः । योगधर्ममनुध्यान्तो विहरन्ति स्म तत्र ह । मद्यं साध्यं जडः प्राणान् लब्धाहारास्त्रपस्विनः । तेषां मद्यं साधयतां पदस्थानानि भारत ! । तथैवाद्यापि दृश्यन्ते गिरौ कालञ्जरे नृप ! । कर्म्मणा तेन ते तात ! शुभेनाशुभवर्ज्जिताः । शुभाच्छुभतरां योनिं चक्रवाकत्वमागताः । शुभे देशे शरद्वीपे सप्तासन् वै जलौकसः । त्यक्त्वा सहचरोधर्मं मुनयो धर्मचारिणः । सुमनाः शुचिवाक् शुद्धः पाञ्चकस्त्रिद्रदर्शनः । सुनेत्रश्च सतन्त्रश्च शकुना नामतः स्मृताः । पञ्चमः पाञ्चिकस्तत्र सप्तजातिष्वजायत । षष्ठस्तु कण्डरीकोऽभूद्ब्रह्मदत्तस्तु सप्तमः । तेषान्तु तपसा तेन सप्तजातिकृतेन वै । योगस्य चाभिनिर्द्दित्या प्रतिभानाच्च शोभनात् । पूर्व्वजातिषु यद्दृष्टं श्रुतं गुरुकुलेषु वै । तथैवावस्थिता बुद्धिः संसारेष्वपि वर्त्तताम् । ते ब्रह्मचारिणः सर्व्वे विहङ्गाः ब्रह्मवादिनः । योगधर्ममनुध्यान्तो विहरन्ति स्म तत्र ह । ते योगधर्मनिरताः सप्त मानसचारिणः । पद्मगर्भोऽरविन्दाक्षः क्षीरगर्भः सुलोचनः । उरुविन्दुः सुविन्दुश्च हेमगर्भस्तु सप्तमः । वायुभक्षाः सततं शरीराण्युपशोषयन् । तत्र ते शकुना राजंश्चत्वारो योगधर्मिणः । योगभ्रष्टास्त्रयश्चैव देहन्यासकृतोऽभवन् । काम्पिल्ये नगरे ते तु ब्रह्मदत्तपुरोगमाः । जाताः सप्त महात्मानः सर्व्वे विगतकल्मषाः